

Araştırma

GRUP ÇALIŞMASININ CİNSEL SUÇTAN HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARIN SOSYAL İLİŞKİ, EMPATİK BECERİ VE BENLİK SAYGISINA ETKİSİ

The Effect of Group Work on the Level of Self Esteem, Emphatic Skills and Social Relationships of Convicted Young Sexual Offenders

Yüksel BAYKARA ACAR*

*Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Bu araştırma, çocuklara özgü bir ıslah kurulumunda cinsel suçtan hükümlü çocuklarla yapılmıştır. Araştırmada, grup çalışmasının cinsel suçtan hükümlü çocukların benlik saygısı, empatik beceri ve sosyal ilişki düzeylerine etkisi belirlenmek istenmiştir. Araştırmaya deney ve kontrol grubu olmak üzere 24 cinsel suçtan hükümlü çocuk dâhil edilmiştir. Deney grubundaki çocuklar ile 12 hafta

süre ile grup çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda grup çalışması deneyimi yaşamış deney grubundaki cinsel suçtan hükümlü çocukların sosyal ilişki düzeylerinin kendi içinde anlamlı düzeyde artış gösterdiği, benlik saygısı ve empatik becerilerinin ise istatistiksel açıdan anlamlı olmasa da kontrol grubundaki çocuklara göre artış gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Cinsel suç, sosyal hizmet, grup çalışması, benlik saygısı, empatik beceri, sosyal ilişki*

ABSTRACT

This research has been conducted with convicted young sexual offenders in a reformatory for children. The research tries to determine the effects of group work on self-esteem, empathic skills and social relationship levels of convicted children. The study population consists of twenty-four (24) convicted young sexual offenders (12 in control group, 12 in treatment group). A group work has been performed with the children in the treatment group during twelve (12) weeks. Research results indicate that there is a meaningful increase in the level of social relationships of children in the treatment group who had group work experience. The data also reveals that although there is no statistically meaningful increase in the levels of self-esteem and empathic skills of children in the treatment group, the scores of the children in the treatment group are higher than those in the control group.

Key Words: *Sexual offence, social work, group work, self-esteem, empathic skills, social relationship.*

GİRİŞ

Çocukların yöneldiği suçlardan biri olarak cinsel suçlarda özellikle yurt dışında son yıllarda artış görülmektedir. Bu

durum, bilim adamlarını “cinsel suça yönelen çocuk” lar ve suça yönelme nedenleriyle ilgili olarak yeni arayışlara itmiştir. Araştırmalar, çocukların cinsel suça yönelmelerinde çeşitli faktörlerin önemini vurgulamaktadır. Bunlar çocuğun bireysel özellikleri, aile ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri, okul yaşamı vb. gibi faktörleri içermektedir.

CSYÇ’lerin toplumla bütünleşmelerine yönelik yapılan çalışmalarda yukarıda ifade edilen ve cinsel suça yönelmede etkili olan çocuklara ve çevresine ilişkin faktörler üzerinde durulduğu görülmektedir. Grup çalışmaları ise, bu çocuklara müdahalede önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmanın konusunu, grup çalışmasının cinsel suçtan hükümlü çocukların suça yönelmelerinde etkili olduğu düşünülen sosyal ilişki, empatik beceri ve benlik saygısı düzeylerine etkisini belirlemek oluşturmaktadır.

Cinsel Suça Yönelen Çocuklarda Benlik Saygısı, Empatik Beceri, Sosyal İlişki

Cinsel suçla ilgili literatür, benlik saygısı, empatik beceri ve sosyal ilişkilerin cinsel suça yönelmede önemini vurgulamaktadır. CSYÇ’lerin benlik kavramıyla ilgili literatür ise, bu çocuklardaki düşük olumsuz benlik kavramını vurgulamaktadır (Ryan ve Diğerleri, 1987; Fabiano, 1991; akt. : Goodman, 1997: 52). Cinsel suçlu gençlerle² ilgili araş-

tırmalar bu çocuklardaki zayıf empatik ve sosyal becerilere işaret etmektedir (Kemp, 1998: 201-202; Becker ve Hunter, 1997; Lurigio, Marylouise ve Smith, 1995: 74; Goodman, 1997: 52; Kaner, 1991). Çok sayıda araştırma cinsel suç işlemiş gençlerin sosyal becerilerinde yetersizlik olduğunu, yalnız kalma ve sosyal olarak izole edilme eğilimleri olduğunu vurgulamaktadır (Gal ve Hoge, 1999: 7). Yetersiz sosyal beceriler, zayıf akran ilişkileri ve sosyal izolasyon, bu gençlerde belirlenen güçlüklerdir (Fehrenbach ve Diğerleri, 1986; Katz, 1990; akt. Righthand ve Welch, 2001: 7; Graves, Openshaw ve Adams, 1992: 140; Gal ve Hoge, 1999: 8; Goodman, 1997: 52).

Masson ve Erooga (1999: 5), sosyal yetersizliğin çoğunlukla düşük benlik saygısı ve duygusal yalnızlıkla sonuçlandığını vurgulamaktadır. Marshall (1989), geçmişteki duygusal bağıllık problemlerinin daha sonraki yaşamda yakın ilişkiler kurma konusunda sorun yarattığını ve düşük benlik saygısı ve duygusal yalnızlığa katkı verdiğini ifade etmiştir (akt. : Masson ve Erooga, 1999: 5). Empatiye ilişkin çalışmalar, sosyal becerileri yüksek olan kişilerin empatik becerilerindeki yüksekliğine işaret etmektedir. Bazı araştırmalar, empatinin toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisine değinmektedir (Brems, 1988; akt. : Dökmen, 1996: 150). Dökmen (1993: 124), empatik anlayışın insanları birbirine yaklaştırdığını ve iletişimi kolaylaştırıcı özelliği olduğunu ifade etmiştir. Harrower (1993: 240), sosyal becerilerdeki gelişmelerin bireyin kendini algılama ve benlik saygısında değişmelere neden olacağını belirtmiştir.

1 Cinsel suça yönelen çocuk, bundan böyle CSYÇ olarak kısaltılacaktır.

2 Avrupa ve ABD’de 13-18 yaş aralığını kapsayan kişiler için “juvenile” ve bu yaş grubundaki suça yönelen kişiler için “genç suçluluğu” kavramı kullanılmaktadır. Bu makaledeki çocuk kavramı da 13-18 yaş aralığını içermekte, ancak ülkemizde kullanılan kavram olarak çocuk suçluluğu tercih edilmektedir.

Müdahale Programlarında Grup Çalışmalarının Yeri

Cellini (1995;akt. : Righthand ve Welch 2001: 38), çocuklara yönelik müdahalelerin öncelikli amacını, onların cinsel istismar davranışları üzerinde kontrol kazanmalarına ve çevreleriyle iletişimlerini artırmalarına yardımcı olmak olarak tanımlamaktadır. Benzer olarak Becker ve Hunter (1997: 190), tretmanın temel amaçlarının daha fazla kurban olmayı önleme, psikoseksüel sorunların gelişimini durdurma ve arkadaşlarıyla uyumlu ilişkiler geliştirmeleri için çocuklara yardımcı olmayı içerdiğini vurgulamışlardır. Tretman planlarının bireyselleştirilmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Çoğu programların psiko-eğitimsel, bilişsel-davranışsal, aile terapisi, tekrarı önleme (relapse prevention) gibi müdahalelerin bir kısmını ya da tümünü içerdiğini ifade etmişlerdir. Bazı programların ise ek olarak, psikofarmakolojik tretmanları kullandığı görülmektedir.

Cinsel suç işlemiş çocuklara yönelik tretmanların içeriği, genellikle cinsel eğitim, bilişsel bozuklukların düzeltilmesi (bilişsel yeniden yapılanma), empati eğitimi, istismara ilişkin sahip olunan değerlerin arıtılması, öfke yönetimi, dürtü kontrolünü artırmaya yönelik ve doğru yargılamayı kolaylaştıran stratejiler, sosyal beceri eğitimi, sapan uyarılmanın azaltılması, tekrarı önleme gibi yaklaşımlardan oluşmaktadır (Becker ve Hunter, 1997; Hunter ve Figueredo, 1999; National Adolescent Perpetrator Network, 1993; akt. : Righthand ve Welch, 2001: 39). Suçların tartışılması, bilişsel bozukluklar (cognitive distortions) ın değiştirilmesi, örtük duyarlılık (covert sensitization), atılganlık (assertive) ve öfke kontrolü, cinsel eğitim ve suç tekrarını önleme gibi bileşenleri

içeren bilişsel davranışsal grup tretmanı (Becker ve Kaplan, 1993; Sermabeikian ve Martinez, 1994; akt. : Swenson ve Diğerleri, 1998: 330-331) CSYÇle- rin tretmanı için en yaygın olanlarıdır (Camp ve Thyer, 1993; akt. : Swenson ve Diğerleri, 1998: 331).

CSYÇ'lerle ilgili literatüre bakıldığında, grup çalışmalarının CSYÇ'lere yönelik hazırlanmış çoğu tretman programının önemli bir bileşenini oluşturduğu görülmektedir. Sermabeikian ve Martinez (1994: 971), cinsel suça yönelmiş çocuklara yönelik grup tretmanının³, kişinin cinsel davranışı için sorumluluk almasını sağlaması, daha iyi karar verebilme yeteneğinin geliştirilmesi, toplumdaki kuralların kabul edilmesine ilişkin görüş geliştirmesi, sosyal ilişkilerde gücün ve kontrolün uygun kullanımını öğrenmesi, duyguların ve ihtiyaçların ifade edilmesini sağlama- sı, etkileşim ve iletişimi geliştirmesi, kurban ile empatiyi artırması konusunda yararlarına vurgu yapmıştır. Güney (1997; akt. : Cılga ve Diğerleri, 2001: 166) grubun insan yaşamında öneminden bahsederek, iletişim kurma becerilerini artırıcı rolünü vurgulamıştır. Becker (1990: 367), grup ortamının çocuklara akranlarıyla ilişki kurmak için uygun bir mekân sağladığı ve çatışma çözümlerinin çoğunda fiziksel şiddet kullanan çocukların alternatif sorun çözme araçlarını öğrenebildiklerini ifade etmiştir. Harrower (1993: 240), grup çalışmalarının, akran gurubu içinde çocuğun benlik bilgisini artırmada önemli olduğuna ve normal hayattaki sosyal et-

3 Tretman programı, belli bir amaca yönelik özel tekniklerin yoğun olarak birlikte kullanıldığı bakım, eğitim ve iyileştirme programlarının tümüdür (Uluğtekin 1991:10).

kileşimlerin tartışıldığı bir ortam sağladığına işaret etmiştir.

Görüldüğü gibi, cinsel suça yönelmede birbiriyle iç içe ve birbirini etkileyen faktörler olan benlik saygısı, sosyal ilişki ve empatik beceri bireysel özellikler arasındadır. CSYÇ'lerin toplumla bütünleşmesinde grup çalışması tretmanın önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. CSYÇ'lerle çalışmada ekibin bir üyesini oluşturan sosyal hizmet, farklı düzeylerde müdahale araçlarına sahiptir. İl (1999: 163), bu müdahalelerden biri olarak grup çalışmalarının sosyal hizmet uygulamalarında giderek geliştiğini ve grup etkileşiminden yararlanılarak bireylerde davranış değişikliği yaratılabileceğini ifade etmiştir. Ülkemizde CSYÇ'lerle grup çalışmasına ilişkin araştırma olmadığı⁴ yapılan araştırmaların, daha çok suça itilmiş çocukların mahkeme veya kurum dosyalarının taranmasını içeren çalışmalar olduğu görülmektedir (Baykara Acar, 2004:3). Ülkemizde hükümlü çocuklarla grup çalışmasını içeren iki araştırmada grup çalışmasının çocukların benlik algıları ve empatik becerileri üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. (Kaner, 1991; Bogenç, 1998). Bu araştırmanın amacı grup çalışmasının CSYÇ'lerin benlik saygısı, sosyal ilişki ve empatik beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemektir. Araştırmada etkileşim grubuna katılan çocukların sosyal ilişki, empatik beceri ve benlik saygısı ön test - son test puanları arasındaki fark, etkileşim grubuna katılmayan çocuklara göre artacağı beklenmiştir.

GRUP ÇALIŞMASI

4 Bu çalışmanın yapıldığı süre içinde herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Grup Üyeleri, Liderler ve Grup Oturumları

Araştırma hükümlü çocukların kaldığı bir ıslah kuruluşunda yapılmıştır. Kuruluştaki çocuklar, okul ve iş yaşamlarına devam edebilmektedir. Bu nedenle araştırmada grup toplantıları çocukların kurumda olduğu saatler düşünülerek planlanmış ve gerektiğinde toplantı saati ve günlerinde değişikliğe gidilmiştir. Grup toplantıları genellikle her pazar saat 19.30 - 21.30 saatleri arasında yapılmıştır.

Etkileşim grubu olarak yapılan bu çalışmanın, amaç bakımından sosyalleşme ve davranış değişiminin hedeflendiği sosyalleştirici grup olduğu söylenebilir. Sosyalleştirici/sosyalizasyon gruplarının amacı, katılımcıların "sosyalleşmek" için gerekli olan sosyal becerileri kazanmalarına yardım etmektir. Bu gruplarda, grup üyelerinin bazı sosyal becerilerinin yeterli olmadığı kabul edilmektedir. Sosyalizasyon gruplarında üyeler arasında tartışmadan çok, sıklıkla değişme aracı olarak deneyimler veya etkinlikler kullanılmaktadır (Kirst Ashman ve Hull, 1999:95). Grup çalışmasında çocukların kendini ifade etmesinde kolaylaştırıcı olması bakımından psikodramanın bazı tekniklerinden (rol değiştirme, eşleme gibi) yararlanılmıştır⁵. Bu tekniklerin çocukların kendini ifadesini ve farkındalığını kolaylaştırmasının yanında, gruba katılımını ve başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayabilmesini artıracığı düşünülmüştür.

Her grup toplantısı ısınma, oyun ve de-

5 Grup lideri psikodrama eğitimine sahip olduğundan, oturumlarda psikodrama tekniklerinden (eşleme, rol değişimi vb.) yararlanılmıştır.

ğerlendirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Isınma ve oyun aşamaları çocukların ilgi ve isteklerini dikate alan hareket ve oyunları içermiştir. Toplantı sonunda yapılan değerlendirme aşaması, o toplantıda ne yapıldığını ve birey olarak grup üyelerinin o toplantıda ne öğrendiklerini içermektedir. Grup çalışmasının başlangıç aşamasını oluşturan ilk toplantılar, grupta kuraların oluşturulduğu, daha çok üyelerin uygulamayı anlamaya çalıştığı ve amacını sorguladığı bir aşamayı içermiştir. Böyle bir çalışmayla yaşamlarında ilk defa karşılaşılan üyelerin ilk toplantılarda araştırmacıya ve çalışmaya güven duymakta zorlandığı düşünülmektedir. Altıncı toplantıdan sonra grubun gelişme safhasının başladığı ve grup üyelerinin grubun amacı çerçevesinde etkili çalışmaya başladığı düşünülmektedir. Daha sonraki toplantılar, grupta üyelerin bizlik duygusunun güçlendiği, birlikte çalışmak konusunda birbirlerini destekledikleri ve güven duygusunun yerleştiği toplantılar olmuştur. Bu toplantılarda üyelerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, sahip oldukları özelliklerin bu sorunlardaki etkileri, sosyal ilişkileri ve gelecek yaşamları üzerinde durulmuştur. Toplantılarda her üyenin birbirinin duygu, düşünce ve sorunlarına duyarlılık gösterdiği gözlenmiştir. Toplantılarda üyelerin “özel yaşamları” ve “suç davranışları”nı gündeme getirmeleri grup yöneticisinin kontrolünde gerçekleştirilmiştir.

Etik Sorunlar

Bu araştırma, Türkiye’de belli bir suç grubuna yönelik uygulamalı çalışma-

yı içeren ilk çalışmadır⁶. Araştırmanın yapılmasında bazı etik sorunlar yaşanmıştır. Türkiye’de çocuklara yönelik ıslah kurumlarında (Araştırmanın yapıldığı sürede olmadığı ifade edilmelidir) suç türüne göre özel bir sınıflama ve tretman programı bulunmamaktadır. Dolayısıyla ıslah kuruluşlarında çocukların, birbirlerinin suçlarını bilmeleleri istenmemektedir. Suç türünün ortaya çıkması çocukların kuruluşta damgalanmasına ve zarar görmesine neden olabilmektedir. Cinsel suçtan hükümlü çocukların grup çalışmasına doğrudan alınması durumunda kuruluşta suçlarının öğrenilmesi riski olduğundan, bir başka grupta daha grup çalışması yapılmıştır. Çocuklara araştırmacının, zaman sınırlığı nedeniyle iki grup çalışması yapabildiği belirtilmiştir. Böyle bir durum, etik bir sorun olduğu kadar, oturma odalarında yapılan tartışma ve oyunların niteliğini belirlediği gibi, gruptaki etkinliklerin derinliğine “suç odağında” tartışılmasını engellemiştir. İlerleyen oturma odalarında, çocuklarla “güven ilişkisinin” kurulmuş olmasına karşın, kendilerine araştırmada sadece “cinsel suçtan hükümlü” çocuklarla çalışıldığının söylenememesine ilişkin yaşanan etik sorunun varlığı rahatsız edicidir.

YÖNTEM

Deneysel desende yapılan araştırmada, 16–20 yaşları arasında grup çalışmasına katılmaya gönüllü olan 24 çocuk, 12 deney ve 12 kontrol grubuna olmak üzere tesadüfî olarak atanmışlardır. Deney grubunda yaş ortalaması 17.36 iken, kontrol grubunda yaş ortalaması 17.75’dir. Eğitim durumlarına ba-

⁶ Bu konuda başka bir araştırmaya rastlanmamıştır.

kıldığında iki grup arasında yine benzer bir dağılım görülmektedir. Çocukların hemen hepsinin eğitimleri yarıda kalmıştır ve ilköğretimden sonraki eğitimlerini kuruluştta devam ettirmektedir. Grup üyeleri, alt sosyo ekonomik düzeyde ve kırsal bölgelerde ikamet eden ailelerin çocuklarıdır. Grup oturumları bir grup yöneticisi (kadın) ve bir grup yardımcısı (erkek) tarafından yürütülmüştür.

Deney grubunun yedinci toplantısında bir çocuk kendi isteğiyle gruptan ayrılmıştır. Araştırmada grup yöneticisi ve

grup yardımcısı grup çalışması başlamadan önce ön test uygulaması yapmıştır. Ölçekler, deney ve kontrol gruplarına ayrı ayrı uygulanmıştır. Uygulamalar gruplar için iki ayrı güne bölünerek yapılmıştır. Çocuklara iki test bir gün, diğer bir test ise bir başka gün verilmiştir. Ön testten sonra 12 hafta süreyle deney grubu ile grup çalışması yapılırken, kontrol grubuna herhangi bir işlem yapılmamıştır. Grup çalışmasından üç hafta sonra çocuklara son testler verilmiştir. Araştırma gruplarına uygulanan işlem Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırma Gruplarına Uygulanan Deneysel İşlem

Gruplar	Ön test	İşlem	Son test
Deney Grubu	Coopersmih Benlik saygısı Envanteri 1 Uygulaması	12 Hafta Süreyle Etkileşim Grubu Uygulaması	Coopersmih Benlik saygısı Envanteri Uygulaması
	Sosyal İlişki Alt Ölçeği 2 Uygulaması		Sosyal İlişki Alt Ölçeği Uygulaması
	Empatik Beceri Ölçeği 3 Uygulaması		Empatik Beceri Ölçeği Uygulaması
Kontrol Grubu	Coopersmih Benlik saygısı Envanteri Uygulaması	İşlem Yok	Coopersmih Benlik saygısı Envanteri Uygulaması
	Sosyal İlişki Alt Ölçeği Uygulaması		Sosyal İlişki Alt Ölçeği Uygulaması
	Empatik Beceri Ölçeği Uygulaması		Empatik Beceri Ölçeği Uygulaması

Araştırmada deney ve kontrol grubu, ön ve son ölçümler bakımından karşılaştırılmıştır. Deney ve kontrol grubunun ölçeklerden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlılık düzeyini belirlemek amacıyla t testi kullanılmıştır. Gruplardaki denek sayısının azlığı nedeniyle non-parametrik test olarak Mann–Whitney U testi ve Wilcoxon t testi kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi $p=0.05$ olarak kabul edilmiştir. Veri analizlerinde SPSS for Windows 11.05 paket programı kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada CSYÇ'lerin benlik saygı düzeylerini belirlemek için Coopersmith Benlik saygısı Envanteri; empatik becerilerini belirlemek için Empatik Beceri Ölçeği ve sosyal ilişki düzeylerini belirlemek için Sosyal İlişki Alt Ölçeği kullanılmıştır.

Stanley Coopersmith tarafından geliştirilen, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri, benliğe yönelik sosyal, akademik, aile ve kişisel deneyimler alanlarındaki tutumları değerlendirmek için hazırlanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin 16 ve daha yukarı yaştaki bireyler için hazırlanmış 25 maddeden oluşan "Yetişkin Formu" kullanılmıştır. Toplam maksimum benlik puanı 100'dür. Ölçeğin Türkiye'de güvenilirlik çalışması Turan tarafından 30 kanserli hasta ile gerçekleştirilmiştir. Hastalara 15 gün aryla uygulanan ölçekte, test ve tekrar test sonucunda $r=.65$ olarak anlamlı bulunmuştur (Turan ve Tufan 1987; akt. : Tufan ve Yıldız 1993: 38). Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Tufan tarafından da yapılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu'ndan

56 öğrenciye 15 gün ara ile iki kez uygulanmıştır. İki uygulama arasında $r=.76$ bulunmuştur. Ayrıca aynı envanter Tufan tarafından Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulundan 200 öğrenciye Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile verilerek bu iki ölçme aracı arasındaki korelasyona bakılmıştır. Rosenberg'in 10 madde üzerinden yapılan değerlendirmesine göre $r=.62$, Rosenberg'in Guttman Ölçeğine göre yapılan değerlendirmesine göre $r=.61$ olarak değerler istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Turan ve Tufan, 1987; akt. Tufan ve Yıldız, 1993: 38).

Cinsel suçtan hükümlü çocukların empatik becerilerini ölçmek için Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği B formu kullanılmıştır. Formda, her sorunun altında, bu sorunu ifade eden bir kişiye verilebilecek 12 empatik tepkiden formu dolduran kişi için en uygun görünen dördünü işaretlemeleri beklenmektedir. 12 tepkiden biri, tesadüfi yanıtları saptamak amacıyla konulmuş olan, sorunla ilgisi olmayan bir tepkidir. Dökmen (1993: 342), ölçeğin, kişilerin zihinde oluşan empatik anlayışı ölçmekten çok, sözel olarak ifade edilen empatik tepkinin niteliğini ölçtüğünü ifade etmiştir. B Formunun cevap anahtarı oluşturulurken, ölçekte bulunan EBÖ'den alınan yüksek puanlar, empatik becerinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise düşük olduğunu göstermektedir (Dökmen, 1993: 341). Ölçekten alınan en yüksek puan (6 durum için dört en yüksek puanlı seçenek işaretlendiği takdirde) 222'dir. Güvenirlik çalışmasında ölçek 80 kişilik bir gruba üç hafta aryla iki defa uygulanmıştır. Uygulamalardan elde edilen ölçümler arasında $r=.91$ bir ilişki belirlenmiştir. Ölçeğin ge-

çerlik çalışmasında ölçek klinik psikolojide ve psikolojik danışmada en az yüksek lisans derecesi olan 14 kişilik bir gruba ve psikoloji dışında bir alanda yüksek öğrenim almış 14 kişilik başka bir gruba uygulanmıştır. Sonuçta, birinci grubun tüm üyelerinin 7. ila 10. Basamaklar arasında empatik tercihte buldukları, ikinci grubun empatik tercihlerinin ise 2. ila 8. Basamaklar arasında bulunduğu belirlenmiştir. İki grubun empatik beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($t=6.77$, $sd=26$, $p<.001$) (Dökmen, 1988: 176).

Araştırmada cinsel suçtan hükümlü çocukların sosyal ilişki düzeylerini belirlemek için Özgüven (1992: 8-11) tarafından hazırlanan Hacettepe Kişilik Envanteri⁷ HKE Takım A'nın sosyal uyum alt ölçeklerinden 20 maddelik "Hacettepe Kişilik Envanteri Sosyal İlişkiler Alt Ölçeği" kullanılmıştır. Envantere ilişkin puanların yorumlanmasında yüzdelik normlar geliştirilmiştir. Buna göre, yüzdelik puanların kritik ve önemli değerleri verilmiştir. Buna göre % 25'lik dilim kritik bölgeyi oluşturmaktadır. Envanterden alınan puanların azalması uyum puanlarının düştüğü anlamına gelmektedir. % 25'in karşılığı olan puan (7) "uyumsuzluk" ucuna ilişkin kritik bölgenin üst sınırını göstermektedir. Bu puan ve bundan daha düşük puan alanlarla ilgili, o alt ölçeğin işaret ettiği nitelikler bakımından bazı uyum sorunları olabileceği ihtimali gündeme gelmektedir. Hacettepe Kişilik Envanterinin "envanterin tekrarı" yönetimi ile elde edilen güvenilirlikleri oldukça yüksektir. Alt ölçeklerin güvenilirlikleri de bağımsız birer ölçek olarak kullanılabilir düzey-

de yüksek bulunmuştur. Kişisel uyum alt ölçeklerinin ortalaması .85, sosyal uyum alt ölçeklerinin ortalaması yaklaşık .80 olarak belirlenmiştir. Alt ölçeklere ilişkin ara korelasyonları itibarıyla her puanın ölçeğe özgü nitelikleri koruyacak biçimde düşük, toplam puana katkı verecek ölçüde yüksek olduğu görülmüştür. Yani bir ölçme aracı olarak HKE homojen bir yapı göstermektedir. Bu durum toplam ve alt ölçeklerin bağımsız birer ölçek olarak da kullanılabilirliği anlamına gelmektedir (Özgüven, 1992: 29). Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında 62 lise öğrencisine 15 gün arayla iki kez uygulanması sonucunda elde edilen puanlardan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplanan değişmezlik katsayıları kişisel uyum için .93 ve sosyal uyum için .82 ve genel uyum için .92 olarak bulunmuştur. Geçerlilik çalışmasında ölçek Sürekli Kaygı Envanteri ile 96 kişilik öğrenciye uygulanmış ve aralarındaki korelasyonlara bakılmıştır. Kaygı ölçütü olarak alındığında kişisel uyum ile korelasyonu -.58, sosyal uyum ile korelasyonu -.47, genel uyum ile korelasyonu ise -.56 bulunmuştur (Öner, 1997: 394).

BULGULAR

Benlik Saygısı

Araştırmanın bir nolu denencesi, "etki-leşim grubuna katılan çocukların benlik saygısı ön test son test puanları arasındaki fark, etkileşim grubuna katılmayan çocuklara göre artacaktır" şeklinde düzenlenmiştir. Denencenin sınanmasına ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'ye bakıldığında deney grubunun benlik saygısı ön test puan ortalamasının kontrol grubuna göre oldukça

⁷ Hacettepe Kişilik Envanteri bundan böyle HKE olarak kısaltılacaktır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunun Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Coopersmith Benlik Saygısı Envanterinden Aldığı Puan Ortalamaları

GRUP	CBSE	SS	CBSE	SS	CBSE	n
	Öntest		Son Test			
	\bar{X}		\bar{X}			
Deney	59,64	17,30	65,46	20,96	-1,02*	11
Kontrol	70,33	14,41	66,33	13,90	,90*	12
Test Sonucu***	-1,361*		-,279*			

*p> 0.05

**Wilcoxon Test

***Mann Whitney U Test

düşük olduğu görülmektedir. Buna karşın, etkileşim grubu sonunda yapılan ölçümler, deney grubunda benlik saygısı puanlarında artışı gösterirken, kontrol grubunda yaklaşık beş puanlık bir düşüşe dikkati çekmektedir. Grup çalışması sonunda benlik saygısı puanları açısından her iki grubun kendi içindeki ön ve son test ölçümleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Deney ve kontrol grubunun etkileşim grubu öncesi CSBE ön test puan ortalamaları arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Kontrol grubunun ön test puan ortalamalarının deney grubundan yüksek olmasına karşın bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Etkileşim grubu sonunda her iki gruptaki çocukların ön ve son test puan ortalamalarına bakıldığında, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Ancak anlamlı olmamakla birlikte deney grubundaki çocukların son test puan ortalamalarında artış olduğu belirlenmiştir.

Empatik Beceri

Araştırmanın iki nolu denencesi, "etkileşim grubuna katılan çocukların empatik beceri ön test son test puanları arasındaki fark, etkileşim grubuna katılmayan çocuklara göre artacaktır" şeklinde düzenlenmiştir. Denencenin sınanmasına ilişkin bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi deney grubunun empatik beceri ön test puan ortalaması kontrol grubuna göre daha yüksektir. Etkileşim grubu sonunda yapılan ölçümler, her iki grubun puanlarında da yükselme olduğunu göstermekle beraber kontrol grubunun puanlarında daha büyük bir artış söz konusudur. Empatik becerilere ilişkin her iki grubun kendi içindeki ön ve son test ölçümleri arasında fark anlamlı bulunmamıştır. Deney ve kontrol gruplarının grup uygulaması öncesi EBÖ ön test puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Deney grubunun ön test puan ortalamalarının kontrol grubundan yüksek olmasına karşın

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunun Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Empatik Beceri Ölçeğinden Aldığı Puan Ortalamaları

GRUP	EBÖ Ön Test		EBÖ Son Test		EBÖ Test Sonucu**	n
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Deney	129,46	13,29	132,64	13,36	-,918*	11
Kontrol	121,17	11,97	130,59	18,61	-1,687*	12
Test Sonucu***	-1,355*		-,647*			

*p> 0.05 **Wilcoxon Test ***Mann Whitney U Test

bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Etkileşim grubu uygulaması sonunda her iki gruptaki çocukların ön ve son test puan ortalamalarına bakıldığında, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Ancak anlamlı olmamakla birlikte her iki grubun son test puan ortalamalarında artış olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmanın denencesinin desteklenmediği söylenebilir.

Sosyal İlişki

Araştırmanın üç nolu denencesi, “etkileşim grubuna katılan çocukların sosyal ilişki ön test son test puanları arasındaki fark, etkileşim grubuna katılmayan çocuklara göre artacaktır” şeklinde düzenlenmiştir. Denencenin sınavına ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubunun grup uygulaması ön-

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunun Uygulama Öncesi ve Uygulama Sonrası Sosyal İlişkiler Alt Ölçeğinden Aldığı Puan Ortalamaları

GRUP	SİAÖ Ön Test		SİAÖ Son Test		SİAÖ Test Sonucu***	n
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Deney	9,55	4,64	13	4,57	-2,814**	11
Kontrol	10,91	5,36	12	4,50	-1,205*	12
Test Sonucu****	-,772*		-,867*			

*p> 0.05 **p<0.05 ***Wilcoxon Test ****Mann Whitney U Test

cesi EBÖ ön test puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kontrol grubunun ön test puan ortalamalarının deney grubundan yüksek olmasına karşın bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Etkileşim grubu uygulaması sonunda her iki gruptaki çocukların ön ve son test puan ortalamalarına bakıldığında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada deney grubunun kendi içindeki ön test ve son test sosyal ilişkili puanlarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmacının denencesinin desteklediği söylenebilir. Yani grupla sosyal hizmet uygulaması müdahalesinin deney grubundaki çocukların sosyal ilişkilerini artırmada etkili olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada grup çalışmasının CSYÇ'lerin benlik saygısı, empatik beceri ve sosyal ilişki düzeylerine etkisi belirlenmek istenmiştir. Deney grubundaki çocukların benlik saygısı, empatik beceri ve sosyal ilişki düzeylerinin, kontrol grubuna göre anlamlı olarak artacağı beklenmiştir. Araştırma sonucunda grup çalışması deneyimi yaşamış CSYÇ'lerin sosyal ilişki düzeylerinin anlamlı düzeyde artış gösterdiği, benlik saygısı ve empatik becerilerinin ise istatistiksel açıdan anlamlı olmasa da arttığı belirlenmiştir.

Araştırmacının yapıldığı sürede kuruluşta grup çalışmalarının yanı sıra çocukları rehabilite edici başka çalışmaların (terapi, grup çalışmaları vb.) yapılmıyor oluşu beklenen sonuçlara ulaşıl-mamasında önemli bir faktör olarak dü-

şünülmektedir. Bir başka deyişle, çalışmanın yapıldığı süre içinde kuruluşta çocukların sorunlarına yönelik spesifik tretman programlarının olmayışının, haftada sadece birkaç saat olan bu çalışmanın etkisini azalttığı söylenebilir. Çocuklar, hem kuruluşta hem de yaşamlarında ilk defa böyle bir çalışma ile karşılaşmışlardır. Örneğin, grup içinde saygı, eşitlik, empati gibi kavramları düşünen, tartışan ve deneyim eden üyeler grup sonrasında farklı davranışlarla (kuruluştaki diğer çocuklar ve çalışanlar) karşılaşabilmektedir. Erkek kültürünün egemen olduğu (Sampson, 1994) ıslah kurumlarında çocukların, grup çalışması dışındaki yaşamlarında, farklı hatta tam tersi düşünce ve davranışlarla karşılaşma ihtimali yüksektir. Bu durum, davranışlarını fark etmeye hatta değiştirmeye çalışan bir çocuk için motivasyon düşürücü olabilecektir.

Üyelerle yapılan görüşmelerde, alınan geribildirimler tamamıyla olumludur. Bir üyenin, tekrar grup çalışması yapılacak olsa katılmayı düşünüp düşünmediğine ilişkin verdiği cevap düşündürücüdür:

“Hayır düşünmem. Çünkü ben yararlandım ve hakkımı kullandım. Başka bir arkadaşım bundan faydalandı. Yoksa çok isterdim (12. Toplantı).”

Bu olumsuzluklara karşın, Türkiye’de son zamanlarda cinsel suç türüne özel tretman biçimlerinin ve kapalı kurumlarda psiko sosyal hizmetlerin geliştirilmeye başlandığı görülmektedir. Her ne kadar araştırmada istatistiksel olarak beklenen sonuçlara ulaşılammış olsa da grup çalışmasının, çocukların akranları arasında öğrenmesi, davranışlarına ilişkin farkındalık geliştirmesi, değişmesi açısından çok yararlı bir

ortam olduğu düşünülmektedir. Grup üyelerinin bazı ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir:

“En kısacası millet birbirine lakap takıyordu veya lakapla çağırıyordu. Şimdi saygı gösteriyor. En güzeli o işte hocam (12. Toplantı).”

“Grupta kendimi tanıdım. Benliğimi kavradım. Kendime hükmetmeyi öğrendim paylaşmayı gerektiğinde ağlamayı gerektiğinde ise gülmeyi ...(12. Toplantı).”

“Herkes önyargılı davranmayacağımızı öğrendik. Yani düşmanımız da olsa illa ki iyi bir yanı vardır hocam. İlla kötü olacak diye bişey yok..... Sonra arkadaşlarımızla yani birbirimizin dertlerimizi paylaşıyoruz...(12. İkinci Toplantı).”

“*En azından. Hocam yanlış anlamayın da yani ben böyle sizle konuşmadan önce. . . Sakın yanlış anlamayın da yani normal bir hayatta. Böyle bir bayanla konuşsam kızarıyorum yani bayanla konuşsam utanırdım artık böyle olmuyor buna alıştık. Bunu aştık hocam (12. Toplantı).*”

Grup çalışmaları cinsel suçlu çocukların tretmanında çok önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de çocuklara ilişkin islah kuruluşlarında çocuğun suça yönelme nedenleri üzerinde durma ve bu anlamda her çocuğun gereksinimleri doğrultusunda tretman çalışmaları yapılması önemlidir. Son zamanlarda bu anlamda çalışmaların yürütülüyor olması olumlu bir adım olarak düşünülebilir. Ancak spesifik bir grup olan ve diğer suç türlerinden farklılık gösteren cinsel suç açısından düşünüldüğünde, bu çocukların toplumla bütünleşmelerine ilişkin özgün programların ivedilikle geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ge-

reklidir. Aksi halde kuruluşa kapatıldığını ve davranışının bedelini ödediğini düşünen fakat bu davranışın temelindeki gereksinimler ve sorunlarla ilgilenilmeyen çocuklar, şiddet davranışı ve cinsel suç açısından toplumda tekrar risk oluşturabilecektir.

KAYNAKÇA

Baykara Acar, Y. (2004) Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Yaşam Öyküsü Çalışması ve Grupla Sosyal Hizmet Uygulaması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Becker, J. V. (1990) “Treating Adolescent Sexual Offenders”, *Professional Psychology: Research and Practice*, 21 (5): 362-365.

Becker, J. V. ve Hunter J. A. (1997) “Understanding and Treating Child and Adolescent Sex Offenders”, In T. H. Oliendick ve R. J. Prinz (Ed.), *Advances in Clinical Child Psychology*, New York, 19, 177-197.

Becker, J. V. ve Kaplan, M. S. (1993) “Cognitive Behavioral Treatment of the Juvenile Sex Offender”, *In The Juvenile Sex Offender*, H. E. Barbaree, W. L. Marshall ve S. M. Hudson (Ed.), New York:264–277.

Bogenç, A. (1998) Grupla Psikolojik Danışmanın Suçlu Gençlerin kendine Saygı Düzeylerine Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi.

Brems, C. (1988) “Dimensionality of Empathy and Its Correlates”, *The Journal of Psychology*, 123 (4) 329-337.

Camp, B. H. ve Thyer, B. A. (1993) “Treatment of Adolescent Sex Offenders: A Review of Emprical Research”, *The Journal of Applied Social Sciences*, 17: 191-206.

Cellini, H.R. (1995) “Assessment and Treatment of the Adolescent Sexual Offender”, *Corrections, Treatment and Legal Practice*, B.K. Schwartz and H.R. Cellini. (Ed.), Kingston, NJ: Civic Research Institute, The Sex Offender: 1: 6.1–6.12.

- Cılga, İ., Basım, N., Duyan, V., Özdil, B., Sığırı, Ü. (2001) *Etkili Yönetim İçin İletişim*, Kara Kuvvetleri Komutanlığı -Kara Harp Okulu Komutanlığı, Ankara.
- Coopersmith, S. (1986) *Self-Esteem Inventories*, California, Palo Alto.
- Dökmen, Ü. (1996) *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 4. Baskı. İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (1988) "Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi." İ. Gürkaynak ve Diğerleri (ed), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2) 155-190.
- Dökmen, Ü. (1993) *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Ankara.
- Fabiano, E. A. (1991) "How Education can be Correctional and how Corrections can be Educational?", *Journal of Correctional Education*, 42, 100-106.
- Fehrenbach, P., Smith, W., C. Monatersky, C., Deisher, R. (1986) "Adolescent Sex Offenders: Offender and Offense Charecteristics.", *Journal of Adolescent Research*, 3, 363-385.
- Gal, M. ve Hoge, D.R. (1999) "A Profile of the Adolescent Sex Offender", Forum on Corrections Research, 11 (2)7-11. <http://www.sgc.gc.ca/epub/carr>.
- Goodman, H. (1997) "Social Group Work in Community Corrections", *Social Work with Groups*, XX, (1)51-64.
- Güney, S. (1997) *Davranış Bilimleri*, Ankara.
- Graves, R., Openshaw, D. K. ve Adams, G. R. (1992) "Adolescent Sex Offenders and Social Skills Training", *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, XXXVI (2) 139-153.
- Harrower, J. (1993) "Group Work with Young Offenders", Dwivedi, N. K. (Ed.), *Group Work with Children and Adolescents: A Hand Book*, London: Jessice Kingsley Publishers, 233-243.
- Hunter, J. A. ve Figueredo, A. J. (1999) *The Role of Sexual Victimization in the Etiology of Juvenile Perpetrates of Child Molestation*, Unpublished Manuscript.
- İl, Sunay. "İnfaz Sürecinde Sosyal Grup Çalışması Uygulamalarındaki Gelişmeler." N. G. Koşar ve V. Duyan (Ed.), Prof. Dr. Sema Kut'a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet, Ankara, 1999: 162-168.
- Kaner, S. (1991) Gerçeklik Terapisinin ve Psikodramanın Antisosyal Davranış Gösteren Gençlerin Benlik Algıları ve Empati Düzeylerine Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi.
- Katz, R. C. (1990) "Psychological Adjustment in Adolescent Child Molesters", *Child Abuse and Neglect*, 14, 567-575.
- Kemp, A. (1998) *Abuse in the Family: An Introduction*, Brooks/Cole Publishing Company.
- Kirst Ashman, K. ve Hull, G. H. (1999) *Understanding Generalist Practice*, Second Edition, Chicago:Nelson Hall Publishers.
- Lurigio, A. J., Marylouise, J. ve Smith, B.E. (1995) "Child Sexual Abuse: Its Causes, Consequences, and Implications for Probation Practice", *Federal Probation*, 59, September , 69-76.
- Marshall, W. L. (1989) "Invited Essay: Intimacy, Loneliness and Sexual Offenders", *Behaviour Research and Therapy*, 27, 491-503.
- Masson, H. ve Erooga, M. (1999) "Children and Young People who Sexually Abuse Others", Erooga, M. ve Masson, H. C. (Ed), *Children and Young People who Sexually Abuse Others: Challanges and Responses*, Fourth Edition. London, New York.
- National Adolescent Perpetrator Network (1993) "The revised report from the National Task Force on Juvenile Sexual Offending", *Juvenile and Family Court Journal*, 44 (4): 1-120.
- Öner, N. (1997) *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı*, 3. Ba-

sim. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özgüven, E. İ. (1992) *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı*, İkinci Basım, Ankara.

Righthand, S. ve Welch, C. (2001) *Juveniles who Have Sexually Offended A Review of the Professional Literature Report*, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

Ryan, G., Lane, S., Davis, J. ve Isaac, C. (1987) "Juvenile Sex Offenders: Development 7 Correction", *Child Abuse and Neglect*, 11, 385-395.

Sampson, A. (1994) *Acts of Abuse: Sex Offenders and the Criminal Justice System*, New York.

Sermabeikian, P. ve Martinez, D. (1994) "Treatment of Adolescent Sexual Offenders: Theory-Based Practice", *Child Abuse and Neglect*, 18 (11) 969-976.

Swenson, C. C., Henggeler, S. W., Schoenwald, S. K., Kaufman, K. L. ve Randall J. (November 1998) "Changing the Social Ecologies of Adolescent Sexual Offenders: Implications of the Success of Multisystemic Therapy in Treating Serious Antisocial Behavior in Adolescents", *Child Maltreatment*, III (4): 330-338.

Tufan, B. ve Yıldız, S. (1993) *Geri Dönüş Sürecinde İkinci Kuşak*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Turan, N. ve Tufan, B. (1987) "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Üzerinde Geçerlilik, Güvenirlik Çalışması ", *XIII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, İstanbul, 14-18 Eylül 1987.

Uluğtekin, S.S. (2004) *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayını.

3 Hacettepe Kişilik Envanterinin Sosyal İlişki Alt Ölçeği bundan böyle SİAÖ olarak kısaltılmıştır.

(Footnotes)

- 1 Coopersmith Benlik saygısı Envanteri bundan böyle CBSE olarak kısaltılmıştır.
- 2 Empatik Beceri Ölçeği bundan böyle EBÖ olarak kısaltılmıştır.